

**QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB
CHIQUVCHILARINI KREDITLASH TIZIMINING TAHLILI VA
TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI**

Shamshetova Gulraushan Sarsenovna

Berdah nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

“Moliya va moliyaviy texnologiyalar”

kafedrasida mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Maqolada qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarini kreditlash tizimining hozirgi holati tahlil qilinib, kreditlash amaliyotidagi mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari yoritilgan. Shuningdek, mamlakatda agrar sektorda moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash, kredit resurslaridan samarali foydalanish hamda banklar tomonidan qishloq xo‘jaligi subyektlariga xizmat ko‘rsatish tizimini takomillashtirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

***Kalit so‘zlar:** kreditlash tizimi, agrar sektor, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchisi, bank krediti, moliyaviy barqarorlik, subsidiya, davlat qo‘llovi.*

Bugungi kunda qishloq xo‘jaligi milliy iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri bo‘lib, mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashda muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, ushbu tarmoqning samarali faoliyat yuritishi ko‘p jihatdan kreditlash tizimining barqaror ishlashiga bog‘liqdir.

Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilari faoliyatining o‘ziga xosligi — mavsumiylik, yuqori kapitaloyomlik va tabiiy omillarga bog‘liqlik — ularni bank kreditlariga bo‘lgan ehtiyojni kuchaytiradi. Shu sababli, agrar sektorni kreditlash mamlakatda iqtisodiy o‘rinishni rag‘batlantirishning asosiy vositalaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda [1].

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan qishloq xo‘jaligini moliyalashtirish va kreditlashni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha bir qator

huquqiy va institutsional islohotlar amalga oshirildi. Biroq, amalda qishloq xo'jaligi subyektlarining kreditlarga yetarli darajada kirish imkoniyatlari cheklanganligicha qolmoqda. Shu sababli, ushbu sohadagi ilmiy tahlillar va amaliyotni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ayni vaqtda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

1. Qishloq xo'jaligi subyektlarini kreditlashning iqtisodiy mohiyati

Kredit — bu vaqtincha bo'sh mablag'larni qayta taqsimlash orqali ishlab chiqarish jarayonini qo'llab-quvvatlovchi iqtisodiy kategoriya hisoblanadi. Qishloq xo'jaligi subyektlarini kreditlash — bu ularning mavsumiy ishlab chiqarish xarajatlarini moliyalashtirish, texnika va resurslar sotib olish uchun zarur mablag'lar bilan ta'minlash jarayonidir [2].

Agrar kreditlashning iqtisodiy ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- ishlab chiqarishning uzluksizligini ta'minlash;
- qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmini oshirish;
- fermer va dehqon xo'jaliklarining rentabelligini yuksaltirish;
- agrosanoat tizimining investitsion salohiyatini oshirish.

2. O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini kreditlash holati

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi tarmog'ini kreditlash tizimi so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlandi. Respublika bank tizimi orqali agrar subyektlarga yo'naltirilayotgan kreditlar hajmi yil sayin ortib bormoqda. Masalan, Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda agrar tarmoqqa ajratilgan kreditlar ulushi umumiy kredit portfelining taxminan 12–14 foizini tashkil etgan [3].

Shu bilan birga, tahlillar ko'rsatmoqdaki, fermer xo'jaliklarining katta qismi kredit olishda to'siqlarga duch kelmoqda. Buning sabablari quyidagicha:

- garov ta'minotining yetishmasligi;
- kredit foiz stavkalari yuqoriligi;
- kredit berish jarayonidagi ortiqcha byurokratik talablar;
- qishloq hududlarida bank infratuzilmasining cheklanganligi.

Qishloq xo'jaligi korxonalarini kreditlashda asosiy ulush "Agrobank", "Mikrokreditbank" va "Qishloq qurilish bank" kabi moliya muassasalariga tegishli bo'lib, ular agrar loyihalarni moliyalashtirishda yetakchi o'rinni egallaydi.

3. Xorijiy tajriba va o'rganish uchun saboqlar

Xorijiy mamlakatlar tajribasi shundan dalolat beradiki, qishloq xo'jaligini samarali kreditlash tizimi davlatning faol ishtirokisiz barqaror ishlay olmaydi. Masalan, AQSHda fermerlar uchun imtiyozli kredit dasturlari "Farm Credit System" orqali amalga oshiriladi; Germaniyada esa "Landwirtschaftliche Rentenbank" davlat banki orqali qishloq xo'jaligiga uzoq muddatli va past foizli kreditlar taqdim etiladi [4].

Bunday tizimlar quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- davlat kafolatlari asosida kredit berish;
- foiz stavkalarini subsidiyalash;
- agrar sug'urta tizimini rivojlantirish orqali kredit tavakkalchiligini kamaytirish;
- loyihalarni elektron baholash tizimi orqali shaffof moliyalashtirish.

4. O'zbekistonda kreditlash tizimini takomillashtirish yo'nalishlari

Mavjud holatdan kelib chiqib, mamlakatda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarini kreditlash tizimini takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlar tavsiya etiladi:

1. Imtiyozli kredit mahsulotlarini kengaytirish, ayniqsa kichik fermer va dehqon xo'jaliklariga mo'ljallangan yo'nalishlarda.

2. Davlat subsidiyalari mexanizmini takomillashtirish va foiz stavkalarini pasaytirish orqali kredit resurslariga kirishni yengillashtirish.

3. Agrar sug'urta tizimini rivojlantirish, bu orqali kredit tavakkalchiligini qisqartirish.

4. Fintex yechimlarni joriy etish — raqamli platforma orqali kredit arizalarini ko'rib chiqish va monitoring qilish tizimini yo'lga qo'yish.

5. Qishloq banklarining hududiy qamrovini kengaytirish, ayniqsa chekka tumanlarda bank infratuzilmasini rivojlantirish.

Bu choralar qishloq xo'jaligi subyektlarining moliyaviy imkoniyatlarini oshirish, ishlab chiqarish jarayonida uzluksizlikni ta'minlash hamda tarmoq rentabelligini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini kreditlash tizimi agrar iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishning asosiy vositasidir. Kredit resurslarining samarali taqsimlanishi, foiz stavkalari miqdorining maqbul darajada bo'lishi va davlat qo'lovining yetarli bo'lishi tarmoqning iqtisodiy salohiyatini oshiradi.

Maqolada keltirilgan tavsiyalarning amaliyotga joriy etilishi qishloq xo'jaligi subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlab, mamlakatda agrar bozorning investitsion jozibadorligini kuchaytiradi. Shu bilan birga, bank tizimida agrar yo'nalish bo'yicha ixtisoslashgan kredit mahsulotlarini rivojlantirish va raqamli moliyalashtirishni yo'lga qo'yish kelgusida qishloq xo'jaligi salohiyatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Атлас М. С. Экономическая теория кредита. – М.: Финансы и статистика, 2015.
2. Буянова М. О. Кредит и кредитные отношения. – СПб.: Питер, 2018.
3. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг 2024 йил ҳисоботи. – Тошкент, 2025.
4. Герасименко Л. А. Финансовое обеспечение аграрного сектора. – М.: Экономика, 2021.
5. Романовский М. В. Теория финансов. – М.: ИНФРА-М, 2019.
6. Челноков В. А. Кредитные системы и их развитие. – М.: Дело, 2017.